

Remissvar från Stockholms universitet på SOU 2088:77, Möjlighet att leva som andra (dnr SU 302-2580-08)

Universitets remissvar har beretts av professor Marta Szebehely, professor Anna Hollander, Fil dr, universitetslektor Katarina Piuva, universitetsadjunkt Agneta Kindborg och doktorand Viveca Selander; samtliga vid Institutionen för socialt arbete. Remissvaret berör kapitel 4-7 i LSS-kommitténs slutbetänkande.

Kommentarer till kapitel 4

Synpunkter på frågan om en samlad översyn av LSS och SoL

Kommittén föreslår att regeringen bör göra en samlad översyn av hur SoL och LSS fungerar som redskap för att uppnå de handikappolitiska målen och att en stor del av verksamheterna enligt LSS förutsätter en väl fungerande socialtjänst.

Vi instämmer med det förslaget. Utgångspunkten för både SoL och LSS är att bistånd och insatser skall utgå efter behov. En grundläggande skillnad är dock att behovsbedömningen enligt SoL skall göras oberoende av orsaken till behovet. Att knyta rätten till bistånd till vissa orsaker ansågs, enligt propositionen till 1980 års SoL, inte förenligt med helhetssynen på den enskilde som skall präglade SoL (prop.1979/80:1 s. 183). LSS riktas till vissa grupper av personer. Förutsättningen för insatser är att behoven orsakats av ”omfattande funktionshinder”. Detta har inte underlättat bedömningen av vilka som skall anses tillhöra personkretsen eller inte, snarare visar tillämpningen på motsatsen och behovet av tydliga diagnoser har ökat för att enskilda ska kunna få del av insatserna enligt LSS. En samordning av SoL och LSS skulle, anser vi, skapa bättre förutsättningar för bedömningar av olika behov och därmed val av insatser för människor både med och utan funktionshinder. En sådan samordning kan också underlätta jämförelsen av behov och insatser mellan funktionshindrade och icke funktionshindrade vilket är ett syfte med nuvarande LSS och även för den generella handikappolitiken. Att utgå från bedömningar av behov oberoende av orsak som är utgångspunkten för tillämpningen av SoL skapar, menar vi, större möjligheter att anpassa insatser efter individens aktuella situation och kan även motverka diskriminering. Samordningen mellan individuella, allmänna och generella insatser för funktionshindrade kan på så sätt också underlättas.

Vi föreslår att individuellt stöd och individuella insatser för personer med omfattande funktionshinder identifieras i förhållande till insatser som är grundläggande för människor med funktionshinder allmänt och generellt. På så sätt kan skillnader mellan behovsrelaterade insatser, som kommunen ansvarar för och övergripande generella insatser, som staten ansvarar för, klarläggas och förtydligas. Det innebär att t.ex. anpassade bostäder, arbete, sysselsättning, fritidsaktiviteter m.m. inte definieras som behovsrelaterade insatser utan ingår i den generella handikappolitiken och den helhetssyn på människor med funktionshinder som är utgångspunkten för den. Regeringens strategier för den generella handikappolitiken har hittills lyst med sin frånvaro och de sociala orättvisorna mellan människor med och utan funktionshinder består.

LSS - kommittén föreslår att regeringen särskilt uppmärksammar skillnader i syften och målsättning mellan LSS och SoL samt hur lagstiftningen fungerar som redskap för den generella handikappolitiken.

Vi stöder det förslaget. Det är osäkert i vilken riktning välfärdsstaten och välfärdslagstiftningen utvecklas. Individualiserade rättighetskonstruktioner betonar främst individens ansvar, skyldigheter och krav på motprestationer. Rättens roll i välfärdsstaten har motiverats som ett värn för medborgarnas välfärd och som ett skydd mot ”marknadens eller ekonomins

krav”. Det är därför särskilt viktigt att uppmärksamma och stärka de krav på statens förpliktelser att värna medborgarnas grundläggande behov och välfärd som är en förutsättning för att s.k. sociala rättigheter skall kunna respekteras och förverkligas.

Synpunkter på avsnittet om barnperspektiv i LSS

Kommittén föreslår att regler som svarar mot artikel 3 och 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter införs i LSS.

Vi stöder det förslaget. Grundläggande förutsättningar för att stärka barnets ställning enligt LSS är dock, menar vi, att klarlägga barnets handlingsutrymme i förhållande till vårdnadshavare och myndigheter. Mer kunskaper behövs om hur barnets bästa kan tolkas i situationer som rör barn med omfattande funktionshinder. Principen om barnets bästa tolkas olika i frågor som rör barn i t.ex. vårdnadsfrågor enligt FB, vid omhändertaganden för vård enligt SoL och LVU osv. I vårdnadsfrågor gäller bedömningen vem av föräldrarna/ vårdnadshavarna som bäst kan tillgodose barnets omsorgsbehov, i SoL och LVU bedöms om föräldrarnas/ vårdnadshavarnas omsorgsförmåga kan anses tillräcklig eller om samhället skall intervensera i relationen mellan barnet och föräldrar.. I 8 § LSS hänvisas till vårdnadsbegreppet i FB som anger att det är barnets vårdnadshavare som ansvarar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov tillgodoses. Om barnets behov av insatser inte kan tillgodoses med vårdnadshavarens samtycke kan situationen bli komplicerad. Frågor kan uppkomma om att tillämpa LVU för att tillgodose barnets bästa. Ett omhändertagande enligt LVU kan dock medföra risker för barnet på annat sätt genom själva separationen från föräldrarna. Dilemmat är att barns behov och barnets bästa också kan tolkas på olika sätt av olika vuxna företrädare för barnet pga att det finns olika psykologiska teorier om barns behov. Enligt SoL förutsätts att olika förslag och bedömningar av barnets bästa analyseras och vägs mot varandra. Barnets bästa är, enligt SoL, inte alltid avgörande för det beslut som fattas, men skall alltid utredas, redovisas och beaktas (prop. 1996/97:124 s. 99-100). Vi föreslår att principen om barnets bästa tolkas på liknande sätt i LSS och SoL.

Kommittén föreslår en bestämmelse om barns rätt att få relevant information och att komma till tals beträffande åtgärder som rör dem, införs i LSS.

Vi anser att detta förslag behöver knyts tydligare till reglerna om parts rätt att få ta del av uppgifter i 16-17 §§ Förvaltningslagen (FL). I FL görs ingen begränsning av vilken information den enskilde, som juridisk part, har rätt att ta del av. Partsinsynen omfattar all information som tillförs ett ärende. Detta förhållande skall, anser vi, även gälla barn som parter i mål och ärenden enligt LSS.

Av 8§ LSS framgår att insatser skall ges den enskilde endast om hon eller han begär det. 15-årsgränsen är den åldersgräns vid vilken en minderårig person kan anses tillräckligt mogen, enligt lagstiftaren, för att hennes eller hans vilja skall ha självständig betydelse. En 15 åring som själv förstår vad saken gäller och kan uttrycka sin vilja kan inte beredas särskilda insatser enligt LSS enbart på vårdnadshavarens eller annan ställföreträdarens begäran. Ungdomar över 15 år som uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan skall dock kunna ges insatser på begäran av vårdnadshavare eller annan legal ställföreträdare för barnet. Barnets handlingsutrymme blir i LSS på så sätt enbart relaterat till bedömningar av barnets kompetens eller förmåga. Rätten att komma till tals, enligt Artikel 12 i Barnkonventionen, innebär både att barnet skall få information och ges möjligheter att komma till tals oavsett ålder. Det är vuxnas ansvar att redovisa hur det sker.. **Vi föreslår** att barnets processrättsliga ställning konkretiseras i LSS.

Synpunkter på avsnittet om kompetens

Kommittén betonar statens ansvar för en god grundutbildning

Vi instämmer i detta. Erfarenheter visar att dagens gymnasiala vård- och omsorgsutbildningar inte ger tillräcklig kompetens för att kunna bedriva ett professionellt arbete med personer som berörda av LSS. Personliga assistenter inom området har ofta ett psykiskt krävande ensamarbete och behöver en specialinriktad gymnasieutbildning.

I dessa kurser bör ingå kunskap om lagstiftning, social- och beteendekunskap, etik och moral, samarbete, krissituationer, arbetsmiljöproblem, stresshantering samt om olika funktionsnedsättningar och hur rehabilitering och habilitering bedrivs samt om viss sjukvård. Den personliga lämpligheten för yrkesuppgifterna bör betonas. Vissa kommuner erbjuder s.k kortutbildningar för personliga assistenter men dessa är otillräckliga.

Vi anser vidare att personal som arbetar inom LSS bör delta i kontinuerlig fortbildning och handledning för att utveckla det professionella förhållningssättet. Dessa krav på utbildning kan på sikt höja statusen på detta sociala arbete inom gruppboende, socialtjänst och även för personliga assistenter. På sikt kan detta bidra till en ökad rekrytering inom området.

Kommentarer till förslagen rörande personlig assistans (kapitel 6 och 7)

Kommittén föreslår, i linje med kommitténs kostnadsdämpningsdirektiv, två typer av begränsningar rörande personlig assistans: dels åtgärder som syftar till att begränsa *antalet personer* som berättigas till insatsen, dels åtgärder som syftar till att begränsa *antalet beviljade timmar* för de berättigade. Sammantaget förväntas enligt kommittén detta minska kostnaderna för assistansersättningen med 15 procent.

Synpunkter på förslaget att begränsa antalet assistansberättigade

Kommittén föreslår ett golv för rätten till personlig assistans vid 20 timmar grundläggande behov per vecka. En förändring föreslås i definitionen av grundläggande behov: hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade skall inte ingå och kommittén bedömer att 5-600 personer som idag har assistansersättning skulle förlora insatsen av detta skäl (s 463). Kommittén föreslår vidare att den som enbart har omvårdnadsbehov inte ska vara berättigad till assistans (s 465). Sammantaget räknar kommittén med att drygt 3 000 personer förlorar rätten till assistans (s 633), dvs en minskning med cirka 17 procent. För de personer som enligt det liggande förslaget inte längre berättigas till assistans föreslås i huvudsak *gruppboende* eller insatsen *personlig service med boendestöd* om max 40 timmar per vecka.

Vi anser att dessa skärpningar med stor sannolikhet innebär betydande försämringar för de personer som berörs. Personer som bedöms ha ett omfattande omvårdnadsbehov men i begränsad omfattning har behov av att delta i aktiviteter och delaktighet i samhällslivet hänvisas till alternativa insatser från sin hemkommun eller möjligen från landstingens hälso- och sjukvård. Det innebär med stor sannolikhet att de berörda personerna kommer att hänvisas till att flytta till en *gruppboende*. Möjligheten till inflytande och delaktighet för den enskilde varierar mellan olika gruppboende men generellt finns en risk att individernas inflytande över den egna vardagen liksom personkontinuiteten minskar jämfört med om stödet ges i form av assistans (s 602).

Vi anser att kommitténs ambition att utveckla insatsen *personlig service med boendestöd* så att insatsen ska vara utformad som en brukarstyrd och tidsbunden (i stället för uppgiftsstyrd)

hemtjänst i huvudsak är positiv och viktig. Jämfört med dagens organisering av hemtjänsten ökar därmed förutsättningar för den enskildes inflytande. Dock kan vi inte se att det finns några garantier för att insatsen verkligen skulle komma att organiseras på detta sätt. Även denna insats riskerar därmed att medföra ett minskat inflytande jämfört med assistans.

Vi anser att ett problem med LSS/LASS alltsedan reformens början varit att för den enskilde har det inneburit mycket stora skillnader om man hamnat innanför eller utanför 'nålsögat'. Alldeles särskilt gäller detta om man beviljas assistansersättning enligt LASS eller ej. All forskning och uppföljning visar att de LASS-berättigade genomgående har varit betydligt mer nöjda när det gäller möjligheterna att styra sina liv än personer som fått andra LSS-insatser, och ännu större är skillnaden jämfört med dem som erhållit hemtjänst eller rent av helt och hållet ställts utan den offentligt finansierade hjälpen.

Analysen baserade på SCBs ULF-data visar att funktionshindrade personer (<65 år) med mindre omfattande hjälpbehov sedan slutet av 1980-talet har fått hjälp från hemtjänsten i minskad utsträckning medan anhörigas insatser för denna grupp samtidigt har ökat. Denna förändring står i kontrast till situationen för personer med stora hjälpbehov där de offentligt finansierade insatserna har ökat och där en minskande andel är beroende av enbart anhörigas hjälp.¹ Assistansreformen har inneburit ett minskat familjeberoende och ökad autonomi inte bara för personer med omfattande funktionshinder utan också för deras familjemedlemmar, medan personer som inte omfattats av assistansreformen i stället har gått mot ökat familjeberoende. Det är här viktigt att notera att anhöriga gör mycket stora insatser för personer med funktionshinder och att anhörigas insatser är ännu mer omfattande för funktionshindrade personer under 65 än för äldre.²

En annan analys av SCB:s ULF undersökningar visar att det finns en utbildningsrelaterad ojämlikhet i assistansanvändning. Vid lika omfattande hjälpbehov har personer med högre utbildning betydligt oftare personlig assistans jämfört med personer med lägre utbildning vilka i stället oftare har hemtjänst. Om det finns utbildnings- eller klassrelaterade skillnader också när det gäller antalet beviljade assistanstimmar är så vitt vi vet inte undersökt. Även etnicitet har betydelse när det gäller hjälpmönster: funktionshindrade personer födda utanför Norden får betydligt mindre del av de offentligt finansierade hjälpinsatserna och är betydligt oftare helt beroende av anhörigas hjälp jämfört med personer födda i Sverige eller andra nordiska länder.³

Vi anser att om kommitténs förslag om skärpta kriterier för att beviljas assistans genomförs kommer rimligtvis personlig assistans att bli en ännu mer åtråvärd förmån. Risken ökar då att mindre resursstarka grupper kommer att bli ännu mer missgynnade vilket får negativa konsekvenser för både personer med funktionshinder och för deras anhöriga. Ur ett jämlikhets- och rättviseperspektiv är det viktigt att noggrant bevaka konsekvenserna av de föreslagna åtstramningarna. Men det är också mycket viktigt att de insatser som beviljas enligt SoL, eller LSS-insatser utöver assistans, utformas på ett sådant sätt att den enskildes inflytande över insatsen är så stor som möjligt. En viktig aspekt är här att hemtjänsten för alla åldersgrupper utvecklas i riktning mot en tidsbunden och brukarstyrd insats. Vi är eniga med kommitténs bedömning att ”hemtjänst enligt SoL alltmer kommit att inriktas på avgränsade punktinsatser med tonvikt på vård och omvårdnad i människors hem medan det sociala

1 Szebehely M & Trydegård G-B (2007) Omsorgstjänster för äldre och funktionshindrade: skilda villkor, skilda trender? *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 14 (2-3) 197-219.

2 Jeppsson Grassman E, Whitaker A & Taghizadeh Larsson A (2008) Family as Failure? The Role of Informal Help-givers to Disabled People in Sweden. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 2008, iFirst Article 1-16.

3 Szebehely M (2009) Omsorgsmönster bland kvinnor och män – inte bara en fråga om kön. I: Gunnarsson E & Szebehely M, red. *Kön i omsorgens vardag*. Stockholm: Gothia (under utgivning).

innehållet minskat” (sid 216).

Vi anser att för att inte försämrade för vare sig yngre eller äldre hemtjänstmottagares möjligheter att styra sina egna liv, och för att inte ytterligare skärpa margineffekterna mellan personlig assistans och andra insatser, är det ytterst viktigt att hemtjänsten utvecklas i linje med vad en samstämmig och omfattande omsorgsforskning har visat, nämligen att den enskilde måste kunna påverka hjälpens innehåll och utformning. Det innebär att insatserna inte ska vara i förväg detaljstyrda utan möjliga att påverka i stunden. Vi ansluter oss till kommitténs insikt: ”hemtjänstbeslut måste formuleras i tid för att den enskilde ska kunna ha ett större inflytande över utförandet” (s 629).

Synpunkter på förslaget att begränsa antalet assistanstimmar

Kommittén föreslår att alla behov av personlig assistans ska utredas på ett enhetligt sätt (s 468) och att ett vetenskapligt grundat, standardiserat bedömningsinstrument ska utvecklas (s 470). I detta sammanhang argumenterar kommittén för att assistans endast ska beviljas för ”preciserade aktiviteter” (s 469) och att tid inte ska beviljas för ”uppgifter av ren hemtjänstkaraktär” (s 470). Vidare hävdas att vid beräkningen av stötid ska assistansens ”syften och mål vara vägledande” (s 469). Totalt sett förväntas det genomsnittliga antalet assistanstimmar sänkas från 106 till 100 vilket beräknas minska kostnaderna med 2,1 miljarder (s 472), dvs en minskning med cirka 11 procent.

Vi anser att de föreslagna åtgärderna står i strid med assistansreformens anda. Standardiserade bedömningsinstrument försvårar individualiserade bedömningar av den enskildes situation (jfr exempelvis SOU 1998:48). De är inte heller förenliga med en ”individuell” behovsprövning som utmärker både SoL och LSS. Vi ser också en risk med försöken att urskilja ”preciserade aktiviteter” från väntetid mellan dessa aktiviteter. Detta förefaller svårt att förena med den funktionshindrades rätt att få stöd av ett begränsat antal personer – om inte assistenternas arbetsförhållanden avsevärt försämras. Vad avses med uppgifter av hemtjänstkaraktär? Innebär det att hjälp med husliga sysslor inte ska utföras av assistenterna? Är det den kommunala hemtjänsten som förväntas komplettera assistansen eller förväntas den funktionshindrade köpa dessa tjänster på den privata marknaden och i så fall oavsett den enskildes ekonomiska situation? Vi kan inte se att kommittén på ett tydligt sätt har analyserat konsekvenserna av förslagen.

Vi anser att det finns en uppenbar risk för att den assistansberättigade får många korta insatser, kanhända från olika kategorier (assistenter och hemtjänstpersonal), på ett sätt som minskar dennes möjlighet att styra sitt eget liv. Om bedömningarna blir striktare i linje med kommitténs förslag förefaller det dessutom mycket troligt att minskningen inte stannar vid den beräknade 6-7 procent av tiden. En indikation på detta är erfarenheterna från Örebro som redovisas i betänkandet s 453 ff och där den beviljade tiden efter en period med striktare bedömningar ligger 17 procent under riksgenomsnittet. En annan indikation är uppgiften från kommitténs enkät till personliga assistenter (s 495) där cirka 30 procent av assistenternas arbetstid uppges bestå av att finnas ”till hands ifall behov uppstår” medan 13 procent utgörs av tid för att ”sköta hem och hushåll”. Om riktlinjerna för bedömning skulle innebära att tiden mellan ”preciserade aktiviteter” respektive ”uppgifter av ren hemtjänstkaraktär” inte ska ingå i assistansen skulle uppenbarligen många assistansberättigade riskera att drabbas av en betydligt mer drastisk minskning av den beviljade tiden än 6-7 procent.

Kommentarer till förslagen rörande personer med psykiska **funktionshinder (kapitel 7)**

Allmänna synpunkter angående personer med psykiska funktionshinder inom personkrets 3

Vi anser att alltsedan psykiatireformens genomförande (prop. 1993/94:218) 1995 har personer med psykiska funktionshinder inom personkrets 3 i LSS varit underrepresenterade beträffande insatserna i lagen. Det av psykiatriutredningen (SOU 1992:73) uppskattade behovet av insatser enl. LSS till 20.000 – 40.000 personer, har stannat vid strax under 3000 personer. Det kan till en del vara en följd av att sysselsättning, personligt ombud och boendestöd inte formulerades som särskilda insatser enligt LSS för målgruppen. Av den anledningen är det positivt att insatserna sysselsättning och boendestöd (personlig service med boendestöd) föreslås som insatser till personer med psykiska funktionsnedsättningar. Målsättningen i LSS att insatserna ska innebära ”goda levnadsvillkor”, och inte som i SoL ”skälig levnadsnivå” är en viktig markering för målgruppens ställning inom handikappolitiken.

Ytterligare bidragande orsaker till att LSS-insatser inte sökts och beviljats till personer med psykiska funktionsnedsättningar är att behovsbedömningarna i LSS uppfattas som inriktade på fysiska hinder beträffande vardagen (ex. påklädning, mat, kommunikation, inhandling). Handläggare och personal inom kommunerna hr ofta saknat kompetens för att omsätta på vilket sätt psykiska funktionshinder kan bidra till hinder för ett fungerande socialt liv. Detta förhållande påkallar ett utbildningsbehov hos kommunens tjänstemän och omsorgsutförare.

Synpunkter på förslaget: Personlig service med boendestöd införs som ny insats i LSS

Kommittén skriver: ”Vi har övervägt om personlig service och boendestöd bör vara två separata insatser. Boendestöd har en annan karaktär än service i det dagliga livet och kan kräva en annan kompetens. I praktiken kan det dock vara svårt att dela upp dessa olika delar av stöd och service i ordinärt boende. Regeringen bör ändå, vid remissbehandlingen av detta betänkande, särskilt inhämta synpunkter på om personlig service och boendestöd bör förenas i samma insats eller vara två olika insatser enligt LSS”. (s 631)

Vi anser att ett argument för att insatserna bör vara två separata insatser, är att det i dag är stora skillnader mellan hemtjänstens arbetsmetoder och boendestödets arbetsmetoder. Boendestödjare är en personalkategori som arbetar med psykiskt funktionshindrade och insatsen är ett individuellt utformat stöd där samtal och gemensamma aktiviteter med boendestödjare och boende är ett självklart inslag. Visserligen varierar arbetsmetoderna inom landet, men beteckningen ”boendestöd” är etablerad som en socialpsykiatrisk arbetsmetod. Benämningen ”personlig service” för tanken till utförandet av vissa moment, att serva någon.

Vi anser att ett argument som talar emot att insatserna ska separeras är att många psykiskt funktionshindrade ofta behöver konkret hjälp med t.ex. städning, passa tider, laga mat t ex. Det vore olyckligt om två olika utförare ”personlig service” och ”boendestödjare” engageras i den boendes hem.

Vi anser att oavsett blandad eller separerade insatser bör tonvikten ligga på den arbetsform som idag utmärker boendestödet, dvs. att arbeta som ett personligt stöd både i och utanför hemmet. Vidare anser vi att även denna insats, liksom sysselsättningen, skall kartläggas och följas upp av Socialstyrelsen. Det är en omfattande insats till målgruppen som troligtvis kommer att öka och det finns ett behov av kvalitetsutveckling i kommunerna och ett behov av

kompetensutveckling hos personalen. Utifrån detta resonemang är vi tveksamma till följande formulering i betänkandet: ”Vi vill understryka att personlig service med boendestöd ska uppfattas som en insats i egen rätt. Dess kärna är den typ av hjälp som går att få genom hemtjänsten” (sid. 632).

Vi anser att det är oklart vad som avses med denna ”kärna”. Om det menas personlig service, så befarar vi att den delen i boendestödsstrukturen kommer att dominera insatsen, på bekostnad av pedagogiska insatser i och utanför hemmet.

Vi anser även att insatsen ”personlig service med boendestöd” alt. ”boendestöd” behöver utökas till att omfatta kvällstid och helger, särskilt om rätten till daglig sysselsättning genomförs för denna grupp.

Synpunkter på förslaget: Rätt till daglig sysselsättning enl. LSS till personer med psykiska funktionsnedsättningar

Vi anser att det är positivt att kommittén föreslår rätt till daglig sysselsättning för målgruppen. **Vi är dock kritiska** till vad som uttrycks i följande citat: ”daglig verksamhet enligt LSS för personer med psykiska funktionsnedsättningar snarare skulle motsvara nuvarande kostnad för kommunernas sysselsättningsverksamhet för denna grupp än dagens kostnad för daglig verksamhet enligt LSS”. (s 648). ”Nationell psykiatrisamordning menar att det mesta talar för att många av de verksamheter som i dag bedrivs skulle kunna konverteras till insatser enligt LSS” (s 652).

Vi anser att om den dagliga sysselsättningen ska ha en hög kvalitet, upplevas som meningsfull och innefatta planering tillsammans med mottagaren samt i förekommande fall syfta till en återgång till ordinarie arbetsmarknad, så kan den inte bedrivas med samma resurser som kommunens öppna och biståndsbedömda sysselsättningsverksamheter. Låg personaltäthet, icke ändamålsenliga lokaler, brist på kompetent personal med kunskaper om arbetsrehabilitering är säkert viktiga anledningar till den ”inlåsningsseffekt” som kommittén också varnar för i beskrivningen av den nya insatsen. Därför är det positivt att kommittén föreslår att Socialstyrelsen uppdras att följa upp befintliga och ev. nya verksamheter som kommer att bli effekten av förverkligandet av förslaget.

Vi anser vidare att det finns en risk att endast de som idag har sysselsättning kommer att få sysselsättning via LSS genom en konvertering av SoL-insatsen. Det är särskilt angeläget att man med den nya rättigheten ”daglig sysselsättning” uppmärksammar yngre med bristande skolgång och yngre med diagnoserna ADHD och DAMP. De saknar idag ofta sysselsättning på grund av att de befintliga verksamheterna vänder sig till en äldre eller medelålders målgrupp och ofta bedrivs kollektivt. Individuellt utformade insatser, som t ex. coaching, IT-stöd i bostaden, praktikplatser med handledningsstöd kommer att innebära kostnader, åtminstone initialt. Framförallt kommer det att innebära utbildning, nyanställning och kompetensutveckling av personal.